

ПРАВОВА ОХОРОНА, ЗАХИСТ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 2014 р.-т.ч.

КУДЕРСЬКА Надія Іванівна - доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, Україна

[orcid.org/ 0000-0002-7981-057X](https://orcid.org/0000-0002-7981-057X)

УДК 342.9.07

DOI 10.32782/EP.2023.1.6

Стаття «Правова охорона, захист та збереження культурної спадщини в Україні під час війни 2014 р.-т.ч.» присвячена актуальним питанням, що потребують нагального вирішення через її знищення, руйнування, будь-яких форм незаконного присвоєння тощо країною-агресоркою. Охорона, захист та збереження культурних цінностей має забезпечуватися не лише за рахунок неухильного дотримання міжнародного гуманітарного права (права війни, права збройних конфліктів), а й шляхом вдосконалення національного пам'яткоохоронного законодавства і відповідних дій з боку суб'єктів публічної адміністрації? уповноважених в пам'яткоохоронній сфері, що потребує належного правового розкриття, зокрема, з врахуванням воєнних дій та їх наслідків на території України. Метою цієї статті є розкриття питань правової охорони та захисту культурної спадщини в Україні під час війни 2014 р.-т.ч. з визначенням та пропонуванням шляхів їх вирішення.

Недосконалість пам'яткоохоронної нормативно-правової основи нашої країни в мирний час, відсутність розкриття національним законодавством низки міжнародних нормативно-правових актів у цій сфері та невиконання міжнародних зобов'язань щодо створення окремого центрального органу виконавчої влади щодо культурної спадщини з відповідними владними органами на місцевому рівні була підкреслена її недовістю під час воєнних дій в Україні на тих територіях, де вони відбуваються, у так званих «сірих зонах», на окупованих територіях.

Запропоновано низку нагальних пам'яткоохоронних заходів як законодавчих щодо розкриття вітчизняними законодавчими актами як правових норм (заходів) Гаазької конвенції про захист культурних цінностей в разі збройного конфлікту (1954 р.), так і практичних, а саме: створення єдиного центрального сховища державних та комунальних рухомих об'єктів культурної спадщини із відповідним унормуванням його діяльності за аналогією із Страховим фондом документації України; вдосконалення організаційної структури музеїв зі створення централізованих музейних систем за профільною або територіальною ознакою; створення окремого центрального органу виконавчої влади щодо культурної спадщини з відповідними владними органами на місцевому рівні, ін.

Ключові слова: культурна спадщина, правова охорона, захист, збереження, збройний конфлікт.

Постановка проблеми

Охорона, захист та збереження культурних цінностей від знищення, руйнування, будь-яких форм незаконного присвоєння, ін. має забезпечуватися не лише за рахунок неухильного дотримання міжнародного гуманітарного права (права війни, права збройних конфліктів), а й шляхом вдосконалення національного пам'яткоохоронного законодавства і відповідних дій з боку суб'єктів публічної адміністрації, уповноважених у пам'яткоохоронній сфері, що потребує належного правового розкриття, зокрема, з

врахуванням воєнних дій та їх наслідків на території України.

Аналіз останніх публікацій

Питання правової охорони, захисту, культурної спадщини у випадках збройних конфліктів досліджувалися як зарубіжними, так і вітчизняними вченими (Акуленко В., Анакіною Т., Бусол К, Ковалем Д., Кудерською І., Кулаковою Н., Солошенко В., Яковюк І., ін.). Зазначені дослідження не втрачають актуальності, зважаючи на необхідність їх визначення та врахування при розробці як національного, так і міжнародного військового права.

Мета і завдання

Розкриття питань правової охорони та захисту культурної спадщини в Україні під час війни 2014 р.-у т.ч. з визначенням та пропонуванням шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу

Право народу на самовизначення є основним виявом його правоздатності. Генеральна Асамблея ООН постановила, що це право існує не лише в політичному та економічному вимірі, а й у культурному [1], за якою жодна держава не має права позбавити народи їх національної ідентичності та культурної спадщини. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права встановлює право індивіда на участь у культурному житті. У мирний час в Україні не було сформовано конкретних висновків щодо культурного аспекту права на самовизначення, не визначено конкретних дій держави щодо захисту культурних прав, не встановлено меж та форм наділення індивідів правом на культуру, не досягнуто консенсусу щодо основ та цілей міжнародної концепції у сфері культурної спадщини, відсутнє належне ставлення до охорони і захисту її об'єктів в індивідів, суб'єктів публічної адміністрації, ін. з належним унормуванням. Наслідки такого ми спостерігаємо нині під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну: було знищено або пошкоджено понад 560 матеріальних об'єктів української культурної спадщини - це музеї, релігійні об'єкти, бібліотеки, ін. [2] Перелік же знищених нематеріальних

об'єктів української культурної спадщини та їх носіїв взагалі не визначений, що дає підстави констатувати їх непоправну втрату...

Нині Національне агентство з питань запобігання корупції у співпраці з Міністерством культури та інформаційної політики розпочали спільну роботу в межах робочої групи Art Sanct Task Force¹, мета якої відстежувати порушення санкцій у світових операціях на ринку мистецтва та запобігати незаконній торгівлі предметами мистецтва та старовини, що були викрадені окупантами в Україні під час війни. За даними ЮНЕСКО, в Україні вже пошкоджено понад 230 культурних об'єктів, багато з них було пограбовано окупантами. За даними України, станом на 01 лютого 2023 пошкоджено або зруйновано понад 1500 об'єктів культурної спадщини та культурної інфраструктури. На жаль, усе частіше можна спостерігати, як важливі археологічні знахідки, книги, предмети народного та образотворчого мистецтва з України виставляються на продаж на різноманітних аукціонах та в галереях по всьому світу [9].

Недосконалість нормативно-правової основи нашої країни з охорони культурної спадщини в мирний час, зокрема, щодо матеріальних об'єктів - через суттєві недоліки та колізії тощо, а щодо нематеріальних об'єктів - через фактичну відсутність розкриття національним законодавством низки міжнародних нормативно-правових актів, була підкреслена її недовістю під час військових дій в Україні на тих територіях, де вони відбуваються, у так званих «сірих зонах», на окупованих територіях. Охорона та збереження рухомих об'єктів культурної спадщини в музейних установах виступає системною діяльністю, що здійснюється з боку держави та уповноважених владних органів, спираючись на відповідну нормативно-правову базу про діяльність музейних установ, яка має забезпечувати їх належне існування, розвиток та функціонування. Проте ця база не відповідає сучасним реаліям, зокрема, зберігання

¹ Art Sanct Task Force має дві основні задачі: виявлення викрадених під час війни в Україні мистецьких предметів та недопущення їх вільного обігу у світі; пошук мистецьких активів підсанкційних росіян з метою подальшої заморозки цих активів та їх конфіскації.

Музейного фонду України є децентралізованим та здійснюється через музейну мережу, тому облік рухомих об'єктів музейної культурної спадщини також є децентралізованим, фактично ведеться й контролюється керівництвом окремих музеїв, у результаті чого є ускладненим контроль за складом і станом цього фонду. А під час активної фази війни призвело до втрати його частини, яку не лише неможливо відновити, а й визначити.

Слід відзначити, що протягом останніх років неодноразово автор звертала увагу на необхідність створення єдиного центрального сховища державних та комунальних рухомих об'єктів культурної спадщини із відповідним унормуванням його діяльності за аналогією із Страховим фондом документації України, яке слід наповнити рухомими об'єктами матеріальної культурної спадщини Музейного фонду України, Державного бібліотечного фонду України, Національного архівного фонду України або їх копіями, а також їх інформаційним змістом, з його підпорядкуванням центральному органу виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики щодо охорони та збереження культурної спадщини. Здійснення такого своєчасно нині сприяло б збереженню рухомої матеріальної культурної спадщини.

Перспективним напрямом вдосконалення організаційної структури музеїв є створення централізованих музейних систем за профільною або територіальною ознакою, що включають (повністю або частково) музеї певного регіону. У той же час спостерігається досить низький рівень державного менеджменту в сфері охорони та збереження культурних об'єктів, у просуванні культурно-рекреаційного бренду культурної спадщини. Причиною є інерція адміністративного управління, брак актуальних інформаційних й інтелектуальних технологій та в значній мірі недостатність відповідного фінансування галузі. Проте певні організаційні зміни в діяльності музейних установ та їх адміністративно-правове регулювання в Україні сприятиме ефективності охорони, захисту та збереженню культурної спадщини. Навіть у воєнний час слід вдосконалювати цю систему.

Культурна спадщина знаходиться під захистом як національного, так і міжнародно-

го права. Міжнародна культурна співпраця держав ґрунтується на двох основоположних принципах: 1) збиток, заподіяний культурним цінностям кожного народу, – це збиток, заподіяний культурній спадщині всього людства, оскільки кожен народ вносить свій вклад до світової культури; 2) захист культурних цінностей має бути організованим ще в мирний час з вживанням відповідних як національних, так і міжнародних заходів. Протягом останніх років Україна відчула важливість реалізації цих принципів: втрата чисельних об'єктів нерухомої й рухомої культурної спадщини на окупованих територіях, а нині і в місцях бойових дій є непоправною.

Україною, як державою-учасницею низки міжнародно-правових актів про охорону культурної спадщини, не належно виконані міжнародні зобов'язання, зокрема, не створено відповідні владні органи та громадські організації у цій сфері, не ухвалено відповідний нормативно-правовий акт, який визначав би політику держави у пам'яткоохоронній сфері в мирний і воєнний час. Управління якістю публічного адміністрування в цій сфері повинно здійснюватися на державному рівні та на рівні суб'єкта публічного адміністрування; найважливішим способом здійснення має стати моніторинг суб'єктів публічного адміністрування та їх діяльності, що дозволить своєчасно відмічати зміни в публічному адмініструванні, давати їм оцінку, передбачати превентивні заходи щодо запобігання негативним наслідкам, зокрема нищення (руйнування) пам'яток; суб'єкти публічного адміністрування та їх посадові особи повинні нести юридичну відповідальність (дисциплінарну, адміністративну) не тільки за свої дії чи бездіяльність, а й за порушення законності надання послуг; своєчасно й якісно здійснювати необхідні заходи з охорони та збереження культурної спадщини в мирний та воєнний час тощо.

У Гаазькій конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (1954 р.) [4] було закріплено принцип визначення та ізоляції місць, у яких є культурна спадщина, тобто нерухомі об'єкти, музеї, бібліотеки, інші центри й заклади, де зосереджено матеріальні об'єкти культурної спадщини та/або прояви нематеріальної

культурної спадщини, що відображені на матеріальних носіях. Вона регламентувала, що «всьяке навмисне захоплення, винищування або пошкодження історичних пам'яток, творів художніх і наукових забороняється та повинно підлягати переслідуванню», а також визначалося два основні види захисту культурних цінностей: 1) загальний захист, який поширювався на всі культурні цінності; 2) спеціальний захист, який стосувався тих укріплень або центрів, де зберігаються рухомі й нерухомі культурні цінності, що мають особливо важливе значення, та/або прояви нематеріальної культурної спадщини, що відображені на матеріальних носіях. Ця Конвенція [4] не втратила своєї сили й нині. Так, охорона та збереження рухомих і нерухомих культурних цінностей повинна здійснюватися ще в мирний час, а їх пошана має місце під час війни.

Здійснення в мирний час заходів, суть яких полягає в охороні та збереженні культурних цінностей, має визначатися на розсуд кожної окремої країни. Проте в Конвенції конкретизуються деякі з них. Так, країни зобов'язані включати у свої військові статuti та інструкції положення про зобов'язання особового складу збройних сил поважати культурну спадщину під час війни. Поряд з цим має бути створено при військах служби, які повинні опікуватися питаннями щодо культурних цінностей та підтримувати відповідні зв'язки з цивільними владами щодо такого. Україна як учасниця ОБСЄ та на виконання цієї Конвенції [4] зобов'язана постійно поширювати серед військовослужбовців знання норм міжнародного гуманітарного права щодо захисту культурних цінностей. Проте ці норми не знайшли належного відображення у чинному військовому законодавстві України. Лише в деяких локальних актах є згадування про них. Так, в Інструкції про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права в Збройних силах України, затвердженій Наказом Міністерства оборони України від 02.03.2017р. №164 [5], викладено основні вимоги у цій сфері в мирних умовах і під час збройних конфліктів для Збройних сил України.

За час війни 2014р.- т.ч. на теренах нашої країни, на жаль, відсутні належні зміни у

пам'яткоохоронному законодавстві України для подальшого запобігання зазначеному. Проте було внесено зміни та доповнення до Кодексу цивільного захисту України, Законів України «Про правовий режим воєнного стану», «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», ін., підзаконних нормативно-правових актів з проведення евакуації, в тому числі й щодо культурних цінностей. Проте так і не було здійснено належне розкриття правових норм (заходів) Гаазької конвенції про захист культурних цінностей² у разі збройного конфлікту (1954 р.) [4], зокрема, щодо «спеціального захисту», який поширюється на «обмежене число притулків (сховищ), призначених для збереження рухомих культурних цінностей, центрів зосередження культурних цінностей та інших культурних цінностей, що мають дуже велике значення». На відміну від загального захисту, тут застосовується підвищена міра захисту, яка поширюється на культурні цінності, що знаходяться під режимом імунітету відносно воюючих сторін. Цей імунітет виражається не лише в тому, що утримуються «від використання таких об'єктів і цінностей і прилеглих до них ділянок у військових цілях», а і в тому, що утримуються «від будь-якого ворожого акту, направлено проти них» та «будь-яких актів, що можуть привести до їх руйнування чи завдання їм шкоди». Ці притулки (сховища) могли б слугувати за необхідності притулками (сховищами) для цивільного населення! Окрім того, потребують термінового законодавчого визначення всі види юридичної відповідальності за порушення та злочини у пам'яткоохоронній сфері!

Нині вже весь світ зрозумів, що Кремль намагається переписати і свою історію, і історію України, надаючи штучний символізм та знищуючи пам'ятки, пов'язані з історією нашої країни та її народів... Це одне з основних завдань війни 2014 р. – т.ч.! Країна-агресор намагається залишити після себе не лише на

² Всі об'єкти культурної спадщини є культурними цінностями, хоча, зазвичай, через помилку перекладу міжнародно-правових актів, на думку автора, в науковій літературі й подекуди в законодавстві зустрічаються інші бачення.

окупованих територіях, а й по всій Україні тільки те, що може підійти під вигадану та/або переписану нею «історію Росії»! Нещодавнє введення нею так званого «військового стану» на окупованих територіях нашої країни поставила під загрозу нашу культурну спадщину та надало законні підстави вивезення його об'єктів! Чи зможе наша країна їх повернути?! На жаль, в Україні у мирний час належно не відбулася їх реєстрація/внесення до відповідних реєстрів/списків тощо..., більше того, цього не відбулося і після анексії АР Крим, й вторгнення на Донбас у 2014 році, не визначено законодавчо механізм повернення тощо.

Україна має вживати зараз заходів для охорони та захисту всіх об'єктів культурної спадщини України і своєї історії! Так щодо нематеріальної культурної спадщини необхідно терміново захистити її носіїв, зокрема, виділити їм для перебування безпечні місця, забезпечити, належно унормувавши, можливість популяризувати їх діяльність, самі їх об'єкти нематеріальної культурної спадщини тощо [3]. А щодо матеріальної культурної спадщини, приміром, на виконання вище вказаної Конвенції [4], її Виконавчого регламенту та II Протоколу (1999) до неї по всій території нашої країни за винятком окупованих територій слід, зокрема, належно унормувати в національному пам'яткоохоронному законодавстві та застосувати «відмітний знак» Конвенції для об'єктів культурної спадщини на теренах України в установленому Конвенцією [4] порядку за кошти ЮНЕСКО. Виконати збір необхідної інформації та окремі роботи з підготовки документації по об'єктах культурної спадщини тощо в Україні практично могли б набувачі освіти навчальних закладів. Це б сприяло їх патріотичному вихованню, популяризації культурної спадщини, розроблення та/або розвитку належних національних та місцевих списків/реєстрів її об'єктів, ін.

Названа Конвенція [4] не вимагає від держав-учасниць позначати цим знаком культурні цінності, що не знаходяться під спеціальним захистом – це рішення залишене на їх розсуд. Проте вона зобов'язала їх позначати культурні цінності, що знаходяться під спеціальним захистом, транспорт з культур-

ними цінностями, що знаходяться під спеціальним захистом, а також в екстрених випадках і імпровізовані укриття. Усі три випадки обумовлені щодо воєнного часу, але, з практичної точки зору, переважно ці позначення готують в мирний час. Приміром, на території колишньої Федеративної Республіки Німеччини було позначено відмітним знаком більш 9000 історичних будівель і центрів, що мають культурні пам'ятки, а також більш ніж 2000 музеїв, архівів, бібліотек і місць археологічних розкопок, ін. [6, с.36-37] В Україні названі позначення культурних цінностей відсутні, але необумовленість жодним національним нормативно-правовим чи нормативним актом не виключає виконання міжнародних зобов'язань країни щодо такого.

Основою функціонування державної пам'яткоохоронної системи України є законодавчо закріплені положення, за яким об'єкти культурної спадщини, що знаходяться на її території, охороняються державою, а у багатопрофільному комплексі пам'яткоохоронних заходів - адміністративних, правових, наукових, просвітницьких, технічних, економічних - до першорядних слід віднести передусім законодавче та нормативне регулювання охорони та збереження об'єктів культурної спадщини на державному рівні, а також обізнаність фахового середовища з міжнародними правовими документами. [7, с. 23] Усі ці заходи мають бути відображені в ухваленій в установленому порядку Верховною Радою України Концепції державної політики щодо культурної спадщини для забезпечення стійкого розвитку культурної сфери України та спиратися на базові ціннісні принципи світової спільноти, визначені у міжнародно-правових актах щодо культурної спадщини.

Політика держави щодо охорони та збереження КС, яка має забезпечуватися системою органів публічної адміністрації, повинна формувати відчуття соціальної солідарності, належності індивіда до культурно-історичної спільноти, визначати стереотипи і норми поведінки, забезпечувати зв'язок з рідною землею кожного, місце в історичному ланцюзі поколінь та ін. До введення у 2022 році військового стану в країні майже півтори тисячі міст і селищ та понад 8 тисяч сіл України

мали цінні об'єкти матеріальної культурної спадщини (на державному обліку перебувало понад 140 тис. пам'яток, хоча їх набагато більше), із них: майже 49,8% - пам'ятки археології, понад 37% - пам'ятки історії, понад 11% - пам'ятки архітектури та містобудування, і понад 2% - пам'ятки монументального мистецтва, науки і техніки, садово-паркового мистецтва, на базі комплексів пам'яток, що мають особливу культурну цінність, в Україні діяло 63 історико-культурні заповідники, третина з яких мала статус національних. При цьому всі питання щодо охорони і захисту культурної спадщини на національному рівні (!) зосереджувалися в єдиному структурному підрозділі - Департаменті культурної спадщини Міністерства культури та інформаційної політики України як в мирний час, так і нині. А за міжнародними зобов'язаннями Україна мала створити окремий центральний орган виконавчої влади щодо культурної спадщини з відповідними владними органами на місцевому рівні! Мало чисельність штату пам'яткоохоронних структур у владних органів є звичною для України, зокрема, й через брак бюджетного фінансування. Нині знову мова йде про скорочення міністерств, а відповідно і їх підрозділів. І в мирний час необхідної розробки пам'яткоохоронного законодавства та здійснення належних заходів з охорони, захисту, збереження тощо культурної спадщини не було, а під час нинішньої війни тим паче... Варто задуматися, що ми залишимо нашим нащадкам і чи збережемо свою ідентичність, свою історію через таке ставлення до культурної спадщини владних органів та самих індивідів?! Тут слід підтримати думку О. Івановської: «Україна потрапила під вплив пропаганди росії ще три сотні років тому» [8]. Здається наше (всіх) ставлення до культурної спадщини під цим впливом! І це на відміну від самої країни-агресорки, яка під час цієї війни створювала найліпші умови для привласнення нашого культурного надбання, неодноразово вносячи зміни до свого законодавства, узаконюючи розграбування, нищення, вивезення тощо об'єктів української культурної спадщини.

Для захисту наших міст від агресора і їх збереження дієвим стало включення їх істо-

ричної частини до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Так, 25 січня 2023 року до основного Списку ЮНЕСКО включено історичний центр міста-порту Одеса [10]. Нині готуються документи для включення середмістя Чернігова до списку Світової спадщини ЮНЕСКО за пришивдшеною процедурою. [11] Таке включення сприятиме захисту і збереженню нерухомих об'єктів матеріальної культурної спадщини під час нинішньої війни, а по її завершенню – розвитку туристичної сфери цих міст. Це є слушним для інших населених пунктів нашої країни.

Культурна спадщина має виступати гарантією соціальної згуртованості у воєнний час й основою відновлення у післявоєнний період! Вона повинна не лише передаватися майбутнім поколінням, але й охоронятися і захищатися в Україні і під час цієї війни для належної реалізації дихотомічного зв'язку культурних прав людини і обов'язків нашої держави щодо створення гарантій цих прав.

Висновки

Недосконалість пам'яткоохоронної нормативно-правової основи нашої країни в мирний час, відсутність розкриття національним законодавством низки міжнародних нормативно-правових актів в цій сфері та невиконання міжнародних зобов'язань щодо створення окремого центрального органу виконавчої влади щодо культурної спадщини з відповідними владними органами на місцевому рівні була підкреслена її недієвістю під час воєнних дій в Україні на тих територіях, де вони відбуваються, у так званих «сірих зонах», на окупованих територіях. Запропоновано низку нагальних пам'яткоохоронних заходів, як законодавчих щодо розкриття вітчизняними законодавчими актами правових норм (заходів) Гаазької конвенції про захист культурних цінностей в разі збройного конфлікту (1954 р.), так і практичних.

Література

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН: від 20.12.1965 р. № 2131. URL: avalon.law.yale.edu/19thcentury/hague08.pdf;
2. Вистояли у Другу світову, але не пережили агресію РФ - знищено або пошкоджено понад 560 об'єктів культурної спадщини України. URL: <https://uatv.ua/uk/>

vystoyaly-u-drugu-svitovu-ale-ne-perezhyly-agresiyu-rf-znyshheni-abo-poshkodzheno-ponad-560-ob-yektiv-kulturnoyi-spadshhynu-ukrayiny/;

3. Кудерська І.О. Адміністративно-правове забезпечення охорони нематеріальної культурної спадщини України в умовах війни. Інноваційний потенціал та правове забезпечення соціально-економічного розвитку України: виклик глобального світу: Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. Полт. ін-т економіки і права ЗВО «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Полтава: ПІЕП. 2022. С. 71-73.

4. Конвенція про захист культурних цінностей в разі збройного конфлікту: від 14.05.1954. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157#Text;

5. Наказ Міністерства оборони України: від 02.03.2017р.: №164. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/376_nm_2017.pdf.

6. Кудерська Н.І. Право культурної спадщини України. Спеціальна частина. Підручник: Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв, Укр. держ. ун-т фінансів та міжнар. торгівлі. Київ. 2015. 274 с.;

7. Акуленко В. І., Анджиєвський В.С. Правова охорона пам'яток історії і культури в УРСР. Київ. 1984. 48 с.;

8. Ивановская Е. Украина попала под влияние пропаганды РФ еще три сотни лет назад. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/elena-ivanovskaya-ukraina-popala-vliyanie-1658482494.html>;

9. Мистецтво застосування санкцій: НАЗК разом з МКІП розпочинають роботу в межах Art Sanct Task Force. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/mystetstvo-zastosuvannya-sanktsij-nazk-razom-z-mkip-rozpochynayut-robotu-v-mezhah-art-sanct-task-force/>;

10. Историчний центр Одеси включили до списку ЮНЕСКО. URL: <https://suspilne.media/366484-istoricnij-centr-odesi-vklucili-do-spisku-unesko/>.

11. Историчний центр Чернігова хочуть включити до спадщини ЮНЕСКО. URL: <https://gwaramedia.com/istorichnij-czentr-chernigova-hochut-vklyuchiti-do-spadshhini-unesko/>.

АНОТАЦІЯ

Article «Legal protection, defense and preserving of cultural heritage in Ukraine during the war 2014 to this day» dedicated to urgent issues that require an urgent solution due to its destruction, demolition, any forms of illegal appropriation, etc. by the aggressor country. The protection, defense and preserving of cultural values should be ensured not only through the strict observance of international humanitarian law (the law of war, the law of armed conflicts), but also through the improvement of national monument protection legislation and relevant actions on the part of subjects of public administration authorized to commemorate security sphere, which requires proper legal disclosure, in particular, taking into account military actions and their consequences on the territory of Ukraine. The purpose of this article is to reveal the issues of legal protection and defense of cultural heritage in Ukraine during the war 2014 to this day with the definition and proposal of ways to solve them.

The imperfection of our country's peacetime legal framework for monument protection, the lack of disclosure by national legislation of a number of international normative legal acts in this area, and non-fulfillment of international obligations regarding the creation of a separate central executive body for cultural heritage with relevant authorities at the local level reflected in the helplessness during hostilities in Ukraine in the territories where they take place, in the so-called «gray zones», in the occupied territories.

A number of urgent monument protection measures are proposed, both legislative regarding the disclosure by domestic legislative acts of the legal norms (measures) of the Hague Convention on the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict (1954), and practical, namely: the creation of a single central repository of state and communal movable objects of cultural heritage with appropriate normalization of its activity by analogy with the Documentation Insurance Fund of Ukraine; improvement of the organizational structure of museums to create centralized museum systems by profile or territorial basis; creation of a separate central body of executive power in relation to cultural heritage with relevant authorities at the local level, etc.

Key words: cultural heritage, legal protection, defense, preservation, armed conflict.